

DVOŘÁK

Symfonie č. 5

F dur

Symphony No. 5

F major

Symphonie Nr. 5

F-Dur

op. 76

K vydání připravil /

Edited by / Herausgegeben von

František Bartoš

Bärenreiter Kassel · Basel · London · New York · Praha

TP 505

PŘEDMLUVA

Bez mála před padesáti lety bylo v roce 1955 publikací Symfonie č. 9 e moll zahájeno první souborné kritické vydání díla Antonína Dvořáka. U zrodu edičního projektu stál Dvořákův životopisec a propagátor jeho díla ing. Otakar Šourek (1883–1956). Ten kolem sebe shromáždil kruh zanícených, věci oddaných mladších spolupracovníků, z nichž byla ustavena Komise pro vydávání děl Antonína Dvořáka. Jejím předsedou se stal skladatel a hudební publicista František Bartoš (1905–1973) a vedoucím redaktorem skladatel Jan Hanuš (1915), dále sem patřili muzikolog a skladatel Jiří Berkovec (1922), muzikolog, skladatel a dirigent Jarmil Burghauser (1921–1997), Antonín Čubr, Ladislav Láska, Antonín Pokorný a Karel Šolc. Po Bartošově úmrtí převzal vedení projektu na více než dvacet let zet' Otakara Šourka a autor *Thematického katalogu* děl Antonína Dvořáka (Praha 1960 a 1996, zaužívaná zkratka B) Jarmil Burghauser.

Souborné kritické vydání díla velkého skladatele byl úkol, před kterým tehdy stála česká muzikologie prakticky poprvé. S výjimkou Františka Bartoše, který se předtím zabýval vydáváním děl Bedřicha Smetany, neměli členové komise předchozí ediční průpravu, a nebyli to většinou ani klasicky školení muzikologové, působící na univerzitní či akademické půdě. Projekt byl navíc zahájen v krajně nepříznivé době, v nejtvrdějších letech totalitního komunistického režimu. Připomenout je třeba i okolnost, že skladatelova pozůstalost, tzn. velká většina jeho notových autografů, byla až do roku 1980 v držení dědiců a badatelsky přístupná jenom v omezené míře.

O to větší uznání zasluhuje výkon, který členové Komise nakonec odvedli. Institucionální zázemí jejich práce bylo posléze zabezpečeno tak, že nositelem souborného vydání se stala Společnost Antonína Dvořáka v Praze a vydávání jednotlivých svazků se ujal tehdy mono-

polní Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (SNKLHU), přeměněné počátkem 60. let ve Státní hudební vydavatelství (SHV) a později ve vydavatelství Editio Supraphon Praha. Samotná Komise pak pracovala přímo pod záštitou vlády resp. Ministerstva školství a kultury tehdejší Československé (socialistické) republiky. Během několika málo let se takto podařilo v rychlém sledu vydat většinu Dvořákových děl instrumentálních, díla písňová a sborová a některé velké partitury kantátové, oratorní a operní.

Zpomalení a obtíže se začaly projevovat v 80. letech a zesílily v první polovině 90. let minulého století. Změna politických poměrů po listopadu 1989 a následně problémy kolem privatizace posledně jmenovaného vydavatelství měly za následek dočasné ochromení edičních aktivit. Zároveň vyvstal naléhavě problém generační. Členové původní vydavatelské komise postupně odcházeli a zdálo se, že nejsou připraveni nástupci. Ve stejné době začali někteří zahraniční badatelé i výkonní umělci upozorňovat na to, že dosavadní dvořákovská edice už ve svém založení nevyhovuje současným náročným standardům a potřebám.

Nové souborné vydání děl Antonína Dvořáka, jež po několikaleté přípravné fázi zahajuje o půlstoletí později v roce 100. výročí skladatelova úmrtí, si bere za vzor srovnatelné velké projekty mezinárodní a opírá se o rozsáhlejší okruh primárních a sekundárních pramenů, než tomu bylo předtím. Přetisk souboru devíti symfonií v podobě, v jaké vyšly v rámci prvního souborného vydání, nicméně manifestuje nejenom hold Antonínu Dvořákoví – symfonikovi, ale zároveň také respekt před edičním počinem předchůdců i vědomí badatelské kontinuity, bez níž by veškeré přítomné i budoucí snažení mělo mnohem menší šanci na úspěch.

ÚVOD

V pořadí pátá symfonie F dur Antonína Dvořáka spadá dobou vzniku přesně do poloviny 70. let 19. století. Její původní opusové číslo bylo 24, což znamená, že chronologicky následovala po Klavírním kvartetu D dur op. 23 (B 53) a bezprostředně předcházela kompozici velké historicko-mytologické opery *Vanda* op. 25 (B 55). Podle údajů zaznamenaných v autografní partitūře, uložené dnes v Českém muzeu hudby – Muzeu Antonína Dvořáka v Praze pod inventárním číslem 1472, vznikla tato symfonie v rekordně krátké době 15. června – 23. července 1875, přičemž první věta byla dopsána již 26. června toho roku. Nedatovaný fragmentární náčrt druhé věty je zapsán na volných řádkách na poslední straně autografní partitūry *Rhapsodie a moll* op. 14 (B 44) dokončené předtím v září 1874. Také tento autograf se dnes nachází v ČMH – MAD pod inventárním číslem 1486.

Všechno nasvědčuje tomu, že skladatel, který začal v druhé polovině 70. let zaznamenávat první mezinárodní úspěchy, byl tentokrát sám se svou prací spokojen a měl za to, že se touto symfonií může již směle prezentovat před hudební veřejností i kritikou. Partituru symfonie zaslal nejprve spolu s partiturou Klavírního tria g moll op. 26 (B 56) v létě 1876 do Vídně jako přílohu ke své třetí žádosti o udělení státního stipendia a o něco později, pravděpodobně v roce 1878, nabídl obě díla k vydání berlínské firmě Bote & Bock. Poté, co s tímto plánem neuspěl – neboť firma se rozhodla přijmout a vydat pouze trio – nechal symfonii tři a půl roku po dokončení poprvé veřejně provést na Slovanském koncertě v Praze na Žofíně 25. března 1879. Interprety byli orchestr Národního divadla a dirigent Adolf Čech. Brzy po pražské premiéře, patrně ještě v průběhu roku 1879, poslal Dvořák partituru i orchestrální hlasy znovu do Vídně, tentokrát do rukou dirigenta Vídeňských filharmoniků Hanse Richtera, s nímž se osobně seznámil v listopadu toho roku, a v dopisu ze 30. dubna

1880 nabídl tuto symfonii k vydání nakladateli Fritzovi Simrockovi.

K vídeňskému provedení symfonie ovšem tehdy nedošlo a rovněž její vydání se odsunulo až na konec 80. let, do doby, kdy náš skladatel stál na vrcholu své proslulosti v německy i anglicky mluvícím světě a kdy ani při své enormní tvůrčí výkonnosti nebyl schopen dostát všem nabídkám nakladatelů a přicházet se stále novými díly. Tehdy se začal vracet ke starším nepublikovaným skladbám a připravovat je pro eventuální vydání, přičemž Symfonie F dur opět přicházela v úvahu na prvním místě. Před odevzdáním do nakladatelství podrobil Dvořák autografní partituru důkladné revizi, která tentokrát zahrnovala hlavně zásahy a doplňky v ohledu instrumentace, dynamiky a artikulace a jenom v malé míře změny formové dispozice v podobě škrťů a krácení. V této podobě dílo vyšlo v partitūře, hlasech a skladatelově vlastní čtyřruční klavírní úpravě v nakladatelství N. Simrock počátkem roku 1888. Pořadové číslo *tři* uvedené v prvním tisku je správné potud, že se jednalo o Dvořákovu třetí publikovanou symfonii, která vyšla po symfoniích D dur č. 6 (č. 1) op. 60 a d moll č. 7 (č. 2) op. 70. Vysoké opusové číslo, které Symfonii F dur přidělil nakladatel přes skladatelovy výhrady a nesouhlas, pak mělo u publika vzbuzovat mylný dojem, že se jedná o dílo zcela nové. V tištěném vydání je pravděpodobně též na popud nakladatele připojena dedikace dirigentu a skladateli Hansi von Bülowovi, který patřil v těchto letech k oddaným ctitelům a propagátorům Dvořákova orchestrálního díla. Na základě tištěné partitūry a hlasy uvedl Symfonii F dur v londýnském Crystal Palace dirigent August Manns již 7. dubna 1888 a v následujících letech kromě jiných také Dvořák osobně v Drážďanech 13. března 1889 a v Moskvě 11. března 1890.

Pramenná situace se jeví jako relativně jednoduchá a přehledná potud, že revidovaná autografní partitura sloužila prokazatelně jako no-

torytecká předloha pro první tisk. Redakční úpravu prováděl korektor Simrockova nakladatelství Robert Keller. Z této skutečnosti vycházeli editoři prvního souborného vydání děl Antonína Dvořáka František Bartoš a Antonín Pokorný, jejichž péčí symfonie vyšla v SNKLHU v Praze v roce 1960, kteří si jako hlavní pramen pro svou edici partitury zvolili právě první tisk. Editoři nového souborného vydání

mají zatím k dispozici stejný soubor pramenů, který však nemusí být nutně definitivní. Při přípravě nové kritické edice bude třeba podniknout ještě další pramenný průzkum resp. zahrnout do stemmatu i ty prameny, jejichž někdejší existence je sice doložena, jejichž další osudy jsou však nejasné.

Jarmila Gabrielová

PREFACE

In 1955, almost half a century ago, the first complete scholarly-critical edition of the works of Antonín Dvořák was launched with the publication of the Symphony No. 9 in E minor. The initiator of the project was Otakar Šourek (1883–1956), the author of a Dvořák biography and an ardent champion of his music. Šourek drew together a circle of young and enthusiastic co-workers that later grew to become the Commission for the Publication of the Works of Antonín Dvořák. The Commission's chairman was the composer and musical journalist František Bartoš (1905–1973), its editor-in-chief the composer Jan Hanuš (* 1915). Also involved in the project were the musicologist and composer Jiří Berkovec (* 1922), the musicologist, composer, and conductor Jarmil Burghauser (1921–1997), Antonín Čubr, Ladislav Láska, Antonín Pokorný, and Karel Šolc. After Bartoš's death, the project continued for more than twenty years under the leadership of Jarmil Burghauser, the son-in-law of Otakar Šourek and the author of a thematic catalogue of Dvořák's music (Prague, 1960, 2/1996; hereinafter "B").

This was the first time that Czech musicology faced the challenge of publishing a complete scholarly-critical edition of the works of a great composer. With the sole exception of František Bartoš, who had been previously occupied with the publication of Bedřich Smetana's works, none of the members of the Commission had any editorial experience; most were not even musicologists with an appropriate academic or university background. Furthermore, the project was launched at a most unpropitious moment – the severest years of the totalitarian communist régime. It should also be recalled that Dvořák's posthumous estate, including the bulk of his autograph scores, remained in the possession of his heirs until 1980 and was thus only partly available for scholarly scrutiny.

Viewed in this light, the work that the members of the Commission accomplished is all the more deserving of admiration. Finally, an institutional framework was created when the sponsorship of the edition passed to the Antonín Dvořák Society in Prague. The volumes

were issued by the state publishing monopoly, the Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (State Publishing House for Belles Lettres, Music, and Art, or “SNKLHU”), which was transformed in the early 1960s to the Státní hudební vydavatelství (State Music Publishing House, or “SHV”) and finally to Editio Supraphon Praha. The Commission itself thus worked under the direct auspices of the government, or more specifically the Ministry of Education and Culture, of what was then the (socialist) Republic of Czechoslovakia. In a matter of a few years it was able to issue, in rapid succession, the bulk of Dvořák’s instrumental works, lieder, and choral music, as well as a number of large-scale cantatas, oratorios, and operas.

A number of problems and delays arose in the 1980s, and the situation reached a head during the first half of the 1990s. The political transformations in the post-1989 era, and the resultant difficulties associated with the privatization of the above-mentioned publishing house, brought the editorial activities virtually to a standstill. Another problem was related to

the change of generation: one by one the members of the original Editorial Commission stepped down, and it seemed as if no successors would be forthcoming. At the same time, several foreign scholars and artists drew attention to the fact that, in its basic principles, the previous Dvořák edition did not meet the high standards and requirements of the present day.

The New Complete Edition of the Works of Antonín Dvořák has completed a preparatory phase of many years’ duration and will begin publication to mark the first centenary of the composer’s death. Taking comparable international projects as its guide, it draws on a larger body of primary and secondary sources than was previously the case. The present reissue of the nine symphonies in the form in which they were published in the first complete edition is more than just a tribute to Dvořák the symphonist: it is also an expression of respect for the editorial achievements of its predecessors and manifests an awareness of scholarly continuity, without which all our present and future efforts would have far fewer chances of success.

INTRODUCTION

Dvořák’s Fifth Symphony originated exactly in the middle of the 1870s. Originally it bore the opus number 24, indicating that it followed the Piano Quartet in D major, op. 23 (B 53), and immediately preceded the composition of his great historic-mythological opera *Vanda*, op. 25 (B 55). Judging from the annotations in the autograph score, preserved today in the Czech Museum of Music – Antonín Dvořák Museum (inventory no. 1472), it was composed in record speed over five weeks from June 15 to July 23, 1875. The first movement was already com-

plete by June 26. An undated and fragmentary draft of the second movement was written out on the blank last page of Dvořák’s autograph score for the A minor Rhapsody, op. 14 (B 44), which was finished in September 1874. This autograph, too, is located today in the Czech Museum of Music – Antonín Dvořák Museum (inventory no. 1486).

With this work there is every indication that Dvořák, whose earliest international successes date from the latter half of the 1870s, was satisfied with his symphony and felt confident

enough to appear with it before the public and the critics. Before then, in summer 1876, he sent the score of the symphony to Vienna, along with that of his G minor Piano Trio, op. 26 (B 56), to accompany his third application for a state scholarship. Somewhat later, probably in 1878, he offered both pieces to the Berlin firm of Bote & Bock for publication. This plan came to naught when Bote & Bock decided only to issue the trio. Dvořák then arranged for the symphony to receive its première performance, three-and-a-half years after its completion. On March 25, 1879, it was given during the "Slavic Concerts" on Sophie Island, Prague, by the orchestra of the National Theater, conducted by Adolf Čech. Shortly after the Prague première, evidently still during the year 1879, Dvořák again sent the score together with the orchestral parts to Vienna. This time the recipient was Hans Richter, the conductor of the Vienna Philharmonic, whom Dvořák had met in November of that year. Then, in a letter of April 30, 1880, he offered the symphony to Fritz Simrock for publication.

The Vienna performance never materialized, and the publication was delayed to the end of the 1880s, when Dvořák was at the height of his fame in the German- and English-speaking worlds and, despite his huge appetite for work, was unable to satisfy the many requests from publishers for new compositions. At this time he returned to his earlier unpublished works and prepared them for possible publication. At the top of his list was the Symphony in F major. Before Dvořák handed the autograph score to the publisher, he subjected the work to a thorough revision that primarily involved changes and additions to the orchestration, dynamics, and articulation and, to a much lesser extent, a few cuts and abridgments in the formal design. It was in this form that the full score, instrumental parts, and Dvořák's own arrangement for piano four-hands were issued by N. Simrock at the beginning of 1888. The number "three" appended to the first edition is correct insofar as this was Dvořák's third symphony to reach

publication, the previous two being Symphony No. 6 in D major, op. 60 ("No. 1"), and Symphony No. 7 in D minor, op. 70 ("No. 2"). The high opus number assigned to the work by the publisher (over Dvořák's objections) was designed to convey to the public the false impression that the work was entirely new. The printed edition contains, probably also at the publisher's instigation, a prefatory dedication to the conductor and composer Hans von Bülow, at that time one of the staunchest admirers of Dvořák's orchestral works. The printed score and parts were already used for a performance of the symphony at London's Crystal Palace on April 7, 1888, conducted by August Manns. Over the next few years the work was presented by other conductors and by Dvořák himself, who personally conducted the work in Dresden on March 13, 1889, and in Moscow on March 11, 1890.

The state of the sources is relatively simple and straightforward in that the revised autograph is known to have served as the engraver's copy for the first edition. Robert Keller, a subeditor at the House of Simrock, was responsible for seeing the work into print. This fact served as a starting-point for the initial editors of the complete edition of Dvořák's works, František Bartoš and Antonín Pokorný, under whose supervision the symphony was published by SNKLHU, Prague, in 1960. The principal source for their edition of the full score was the original print. Until now the editors of the new complete edition have had the same sources at their disposal. However, the investigation of the source material is not necessarily final and complete: more research into the sources will be required during the preparation of the new critical edition, and the stemma will have to make room for those sources that were once known to exist but whose subsequent fates are uncertain.

Jarmila Gabrielová
(translated by J. Bradford Robinson)

VORWORT

Im Jahre 1955, also vor nahezu einem halben Jahrhundert, wurde mit der Veröffentlichung der Symphonie Nr. 9 e-Moll die Herausgabe der ersten kritischen Gesamtausgabe der Werke Antonín Dvořáks eingeleitet. Der Initiator des Editionsprojektes war Otakar Šourek (1883 bis 1956), Dvořák-Biograph und eifriger Anhänger seiner Musik. Er sammelte um sich einen Kreis junger, enthusiastischer Mitarbeiter, aus denen die Kommission für die Herausgabe der Werke Antonín Dvořáks gebildet wurde. Der Vorsitzende dieser Kommission wurde der Komponist und Musikpublizist František Bartoš (1905–1973), leitender Redakteur der Komponist Jan Hanuš (1915). Weitere Mitarbeiter waren der Musikwissenschaftler und Komponist Jiří Berkovec (1922), der Musikwissenschaftler, Komponist und Dirigent Jarmil Burghauser (1921–1997) sowie Antonín Čubr, Ladislav Láska, Antonín Pokorný und Karel Šolc. Nach Bartošs Tod übernahm für mehr als zwanzig Jahre Jarmil Burghauser die Leitung des Projektes. Er war der Schwiegersohn Otakar Šoureks und Autor des *Thematischen Verzeichnisses* der Werke Antonín Dvořáks (Prag 1960 und 1996, verwendete Abkürzung „B“).

Die tschechische Musikwissenschaft stand damals zum ersten Mal vor der Aufgabe, eine kritische Gesamtausgabe der Werke eines großen Komponisten herauszugeben. Mit Ausnahme von František Bartoš, der sich zuvor mit der Herausgabe von Bedřich Smetanas Werken beschäftigte, verfügte keines der Kommissionsmitglieder über Editionserfahrung, darüber hinaus handelte es sich zum großen Teil noch nicht einmal um Musikwissenschaftler mit entsprechendem akademisch-universitärem Hintergrund. Zudem begann das Projekt in einer äußerst ungünstigen Zeit – den härtesten Jahren des totalitären kommunistischen Regimes. Es muss auch daran erinnert werden, dass Dvořáks Nachlass, das heißt der Großteil seiner Notenautographe, bis 1980 im Besitz der

Erben war und somit nur begrenzt der Wissenschaft zur Verfügung stand.

Um so höher ist die Arbeit zu schätzen, die die Kommissionsmitglieder geleistet haben. Mit Übernahme der Trägerschaft an der Gesamtausgabe durch die Antonín Dvořák-Gesellschaft in Prag wurden schließlich die institutionellen Rahmenbedingungen der Arbeit geschaffen. Die einzelnen Bände wurden vom damaligen Monopolisten, dem Staatlichen Verlag für schöne Literatur, Musik und Kunst (Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění – SNKLHU) herausgegeben, welcher zu Beginn der sechziger Jahre in den Staatlichen Musikverlag (Státní hudební vydavatelství – SHV) und schließlich in die Editio Supraphon Praha umgewandelt wurde. Die Kommission selbst arbeitete somit unter der direkten Schirmherrschaft der Regierung, beziehungsweise des Ministeriums für Schule und Kultur der damaligen Tschechoslowakischen (sozialistischen) Republik. Im Laufe weniger Jahre gelang es in schneller Folge, die Mehrzahl von Dvořáks Instrumental-, Lied- und Chorwerken sowie einige große Kantaten, Oratorien und Opern herauszugeben.

Gewisse Probleme und Verzögerungen ergaben sich in den achtziger Jahren des letzten Jahrhunderts, und in der ersten Hälfte der neunziger Jahre verschärfte sich die Situation. Die politischen Veränderungen nach 1989 und die daraus folgenden Schwierigkeiten rund um die Privatisierung des zuletzt genannten Verlages führten nahezu zum Stillstand der Editionsaktivitäten. Hinzu kam ein Generationsproblem; die Mitglieder der ursprünglichen Herausgeberkommission traten sukzessive ab, und es hatte den Anschein, dass keine Nachfolger bereitstehen. Gleichzeitig machten einige ausländische Wissenschaftler und Künstler darauf aufmerksam, dass die bisherige Dvořák-Edition in ihren Grundlagen nicht mehr den aktuellen, anspruchsvollen Standards und Bedürfnissen entspricht.

Die neue Gesamtausgabe der Werke Antonín Dvořáks, die nach einer mehrjährigen Vorbereitungsphase zum hundertsten Todestag des Komponisten zu erscheinen beginnt, hat sich vergleichbare internationale Projekte zum Vorbild genommen und greift auf eine größere Menge Primär- und Sekundärquellen zurück als es bisher der Fall war. Der Nachdruck der neun Symphonien, so wie sie bereits in der

ersten Gesamtausgabe erschienen sind, soll nicht nur eine Huldigung an den Symphoniker Antonín Dvořák sein, sondern ist gleichzeitig Ausdruck des Respekts vor der Editionsleistung der Vorgänger und manifestiert das Bewusstsein für wissenschaftliche Kontinuität, ohne die alle gegenwärtigen und zukünftigen Bemühungen weitaus geringere Erfolgschancen hätten.

EINLEITUNG

Die fünfte Symphonie F-Dur von Antonín Dvořák entstand genau in der Mitte der 70er Jahre des 19. Jahrhunderts. Die ursprüngliche Opusnummer war 24, das heißt, dass sie dem Klavierquartett D-Dur op. 23 (B 53) folgte und unmittelbar der Komposition der großen historisch-mythologischen Oper *Vanda* op. 25 (B 55) vorausging. Den Angaben des heute im Tschechischen Museum der Musik – Antonín Dvořák-Museum (Inventarnummer 1472) aufbewahrten Autographs zufolge entstand diese Symphonie in einer Rekordzeit von fünf Wochen zwischen dem 15. Juni und dem 23. Juli 1875. Der erste Satz war bereits am 26. Juni fertig. Der undatierte fragmentarische Entwurf des zweiten Satzes wurde auf der letzten freien Seite der autographen Partitur zur *Rhapsodie a-Moll* op. 14 (B 44) notiert, welche im September 1874 beendet wurde. Auch dieses Autograph befindet sich heute im Tschechischen Museum der Musik – Antonín Dvořák-Museum (Inventarnummer 1486).

Alles spricht dafür, dass Dvořák, der in der zweiten Hälfte der 70er Jahre erste internationale Erfolge vorweisen konnte, diesmal mit seiner Arbeit zufrieden war und meinte, sich mit dieser Symphonie selbstbewusst der musikalischen Öffentlichkeit und Kritik präsentie-

ren zu können. Als Anlage zu seinem dritten Antrag auf Gewährung eines staatlichen Stipendiums schickte er die Partitur der Symphonie zunächst gemeinsam mit der Partitur des Klaviertrios g-Moll op. 26 (B 56) im Sommer 1876 nach Wien. Etwas später, wahrscheinlich 1878, bot er beide Werke der Berliner Firma Bote & Bock zur Herausgabe an. Nachdem dieser Plan scheiterte – Bote & Bock entschied sich lediglich für die Herausgabe des Trios – ließ er die Symphonie dreieinhalb Jahre nach Fertigstellung zum ersten Mal öffentlich aufzuführen. Im Rahmen der „Slawischen Konzerte“ spielte am 25. März 1879 das Orchester des Nationaltheaters auf der Prager Sophieninsel unter der Leitung des Dirigenten Adolf Čech. Kurz nach der Prager Uraufführung, offensichtlich noch im Verlauf des Jahres 1879, schickte Dvořák die Partitur nebst Orchesterstimmen erneut nach Wien, diesmal zu Händen des Dirigenten der Wiener Philharmoniker Hans Richter, den er im November desselben Jahres persönlich kennen lernte. In einem Brief vom 30. April 1880 bot er die Symphonie dem Verleger Fritz Simrock zur Herausgabe an.

Zu einer Wiener Aufführung kam es damals allerdings nicht. Auch die Herausgabe verzögerte sich bis zum Ende der 80er Jahre, als sich

Dvořák auf dem Höhepunkt seines Ruhmes in der deutsch- und englischsprachigen Welt befand und trotz seines enormen Arbeitspensums nicht in der Lage war, den Verlagsangeboten mit immer neuen Werken nachzukommen. Zu der Zeit kehrte er zu älteren, nicht publizierten Arbeiten zurück und bereitete sie für eine eventuelle Herausgabe vor. Dabei stand die Symphonie F-Dur an erster Stelle. Bevor Dvořák die autographe Partitur dem Verlag aushändigte, unterzog er sie einer gründlichen Revision. Diese beinhaltete im Wesentlichen Veränderungen und Zusätze bezüglich Instrumentierung, Dynamik und Artikulation. Streichungen und Kürzungen der formalen Disposition führte er in sehr viel geringerem Maße durch. In dieser Form erschienen zu Beginn des Jahres 1888 Partitur und Stimmen sowie eine eigene vierhändige Klavierbearbeitung im Verlag N. Simrock. Die im Erstdruck angeführte fortlaufende Nummer *drei* ist insofern richtig, als es sich um Dvořáks dritte publizierte Symphonie handelte, die nach den Symphonien D-Dur Nr. 6 (Nr. 1) op. 60 und d-Moll Nr. 7 (Nr. 2) op. 70 erschien. Die hohe Opusnummer, die der Verleger entgegen Dvořáks Einwänden der Symphonie F-Dur zuordnete, sollte beim Publikum den falschen Eindruck erwecken, dass es sich um ein gänzlich neues Werk handle. In der Druckausgabe ist – wahrscheinlich ebenfalls auf Anregung des Verlegers – eine Widmung an den Dirigenten und Komponisten Hans von Bülow vorangestellt. Dieser gehörte in jenen Jahren zu den größten Bewun-

derern der Orchesterwerke Antonín Dvořáks. Auf der Grundlage der gedruckten Partitur mit Stimmen wurde die Symphonie F-Dur im Londoner Crystal Palace unter der Leitung des Dirigenten August Manns bereits am 7. April 1888 aufgeführt. In den folgenden Jahren präsentierte neben anderen Dirigenten auch Dvořák persönlich das Werk, so in Dresden am 13. März 1889 und in Moskau am 11. März 1890.

Die Quellensituation ist insofern relativ einfach und übersichtlich, als das revidierte Autograph nachweislich als Stichvorlage für den Erstdruck diente. Für die redaktionelle Bearbeitung war Robert Keller als Korrektor des Simrock-Verlags zuständig. Von dieser Tatsache gingen die Erstherausgeber der Gesamtausgabe Antonín Dvořáks, František Bartoš und Antonín Pokorný, aus. Unter ihrer Leitung erschien die Symphonie 1960 im SNKLHU Verlag in Prag. Als Hauptquelle für die Partituredition diente dabei der Erstdruck. Den Herausgebern der neuen Gesamtausgabe stehen bisher dieselben Quellen zur Verfügung. Die Untersuchung der Quellenlage ist jedoch nicht zwingend als endgültig und abgeschlossen zu betrachten. Bei der Vorbereitung der neuen kritischen Edition wird weitere Quellenforschung notwendig sein, wobei in das Stemma auch jene Quellen integriert werden müssten, deren frühere Existenz zwar belegt, ihr weiteres Schicksal aber unklar ist.

Jarmila Gabrielová
(Übersetzung: Ivan Dramlitsch)

© by Bärenreiter